SUOMEN ASIANAJAJAT
FINLANDS ADVOKATER

Asianajotoimintaa koskevia säädöksiä ja ohjeita

B 08.1 Asianajajan vastuuvakuutusta koskeva opas

Hallitus hyväksynyt 8.5.2024.

MIKONKATU 25
MIKAELSGATAN 25
PL 194, FI-00101 HELSINKI
PB 194, FI-00101 HELSINGFORS
INFO@ASIANAJAJAT.FI
INFO@ADVOKATER.FI
+358 (0)9 6866 120
ASIANAJAJAT.FI
ADVOKATER.FI

B 08.1 Asianajajan vastuuvakuutusta koskeva opas

Suomen Vastuuvakuutusta koskevalla asianajajia velvoittavalla ohjeella pyritään huolehtimaan siitä, että asianajajan päämies eli kuluttaja- tai yhteisöasiakas saa tilanteessa, jossa asianajajalle tapahtuu virhe, korvauksen asianajajan aiheuttamasta varallisuusvahingosta. Tätä tilannetta varten otetusta varallisuusvastuuvakuutuksesta käytetään ohjeessa ja tässä oppaassa termiä vastuuvakuutus. Vastuuvakuutuksen ottaja on asianajaja tai asianajotoimisto, mutta asianajaja on asianajajaoikeudellisessa vastuussa riittävän vastuuvakuuttamisen ottamisesta.

1 Vastuuvakuutuksen korvauspiiri

Asianajajan tulee vakuuttaa vastuuvakuutusta koskevan ohjeen 1 § huomioiden asianajotoimeksiantojen ja määräystenvaraisissa tehtävien hoitamisessa aiheutuva toiselle aiheutuva varallisuusvahinko asianajotoimintaan otetulla vastuuvakuutuksella. Asianajajan vastuu on henkilökohtaista, ja asianajajia velvoittavalla vastuuvakuutuksella pyritään turvaamaan asianajajan henkilökohtaisesta kantokyvystä riippumaton mahdollisuus asiakkaalle suoritettavaan täyteen korvaukseen.

Jos asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiössä, vastuuvakuutuksen tulee olla yhtiön ottama, koska asianajoyhtiöllä on mahdollisuus saada vakuutusmäärältään kattavampi vastuuvakuutus kuin yksittäisellä asianajajalla. Yhtiön ottaman vakuutuksen tulee kattaa kaikkien asianajajien ja koko asianajotoimiston henkilökunnan mahdollisesti aiheuttamat varallisuusvahingot. Asianajajista annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan asianajoyhtiössä hoidettavana olevasta asianajotehtävästä vastaa asianajaja henkilökohtaisesti yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa. Siksi vastuuvakuutus antaa suojaa asianajajalle myös tämän henkilökohtaisen vastuun osalta ja vastuuvakuutukseen – sen kattavuuteen, korvausmäärään ja ehtoihin, on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Vastuuvakuuttaminen on riskinsiirtoa maksua vastaan.

Asianajajana toimiva julkinen oikeusavustaja ei ole velvollinen ottamaan vastuuvakuutusta.

Asianajajan vastuuvakuutus korvaa neuvonannossa tapahtuneista virheistä aiheutuvia varallisuusvahinkoja eli onko asianajotoiminnan vastuuvakuutuksen vakuutusmäärä ja omavastuu sopivalla tasolla suhteutettuna omiin toimeksiantoihin?

Asianajajan on vastuuvakuutusta koskevan ohjeen mukaisesta vastuuvakuutuksesta erillisenä asiana arvioitava tarvetta vakuuttaa toiminnassa mahdollisesti syntyviä henkilö- ja esinevahinkoja (toiminnan vastuuvakuutus) ja esimerkiksi asianajotoimiston johtohenkilöiden mahdollista vastuuta heidän aiheuttamissaan vahingoissa yhtiölle (hallinnon vastuuvakuutus). Vastaavasti asianajotoimiston tulee erikseen arvioida esimerkiksi mahdollisesta tietoturvaloukkauksesta aiheutuneen korvausvastuun ja tähän liittyviä kustannusten riskejä vakuuttamisen näkökulmasta (tietoturvavakuutus), mutta näillä vakuutuksilla ei ole tekemistä asianajotoiminnan vastuuvakuutuksen kanssa, jota asianajajia velvoittava ohje koskee.

Vakuutusyhtiöillä on tarjolla asianajajille tai asianajotoimistoille tarkoitettu toimialakohtainen vastuuvakuutus, jonka vakuutusmäärä on yleisesti sidottu asianajotoiminnan liikevaihtoon. Asianajajan tulee huolehtia, että vakuutuksenantajalle esitetty liikevaihto vastaa vuosittaista kehitystä, koska vakuutussopimuslain ja vakuutusehtojen mukaisesti alivakuutustilanteissa vakuutuksenantaja on vakuutustapahtuman johdosta velvollinen korvaamaan vain niin suuren osan vahingosta kuin vakuutusmäärän ja omaisuuden tai etuuden arvon välinen suhde osoittaa. Vastuuvakuutuksella korvataan myös kaikkien toimistossa työskentelevien henkilöiden toimeksiannoissa ja määräyksenvaraisissa tehtävissä aiheuttamia varallisuusvahinkoja, joista asianajaja lopulta henkilökohtaisesti vastaa (TO 11.5).

2 Vastuuvakuutuksen kattavuus

Vastuuvakuutusta koskevan ohjeen 2 §:n mukaisesti vastuuvakuutuksen tulee kattaa kaikki asianajotoimeksiannot ja määräyksenvaraiset tehtävät.

Asianajajan tulee kiinnittää huomiota erityisesti asiakkaiden kanssa tehtäviin poikkeuksellisiin toimeksiantosopimuksiin ja raamisopimuksiin, joissa asianajajan vastuut on sovittu esimerkiksi asianajajan käyttämistä yleisistä ehdoista poikkeavasti. Asiakas voi edellyttää tietynsuuruista vastuuta tai jopa vakuutusmäärältään täsmällisen vastuuvakuutuksen ottamista.

2.1 Vastuuvakuutuksen rajoitukset

Asianajajan on huomioitava vakuutuksen mahdolliset rajoitukset korvattavuuden suhteen. Vastuuvakuutuksen osalta kannattaa tarkistaa myös, kattaako se puolustautumisen kustannukset mahdollisessa vastuuriitatilanteessa.

Asianajajan on vastuuvakuutusta valittaessa kiinnitettävä erityistä huomiota vastuuvakuutuksen rajoitteisiin eli siihen, miten vakuutusturvan rajoitusehdot on muotoiltu, kuten seuraaviin seikkoihin:

- korvaako vastuuvakuutus tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella aiheutetut vahingot,
- kattaako vakuutus vain vakuutuskirjassa määritellyn toiminnan,
- miten viivästyminen eli määräajan menettäminen on käsitelty vastuuvakuutuksessa?

Jos mikään vastuuvakuutuksen rajoitus ei sovellu, vahinko on vastuuvakuutuksen korvauspiirissä. Asianajajan on syytä kiinnittää erityistä huomiota vastuuvakuutuksen ehtoihin siltä osin kuin vastuuvakuutus rajoittaa vakuutuksen piiriin kuuluvia tehtäviä tai toimenpiteitä, asettaa korvaukselle erityisehtoja tai rajoittaa korvausta sekä erityisesti velvoittavassa ohjeessa mainittuihin vahinkotilanteisiin, joissa asianajaja on aiheuttanut vahinkoa

1 yrityksen liiketaloudelliseen johtamiseen kuuluvassa taloudellisessa suunnittelussa taikka päätöksenteossa yhtiön hallituksen jäsenen ominaisuudessa;

2 konkurssipesän hoitajana suorittaessaan liiketaloudellisia toimia, kun velkojainkokous on päättänyt jatkaa liiketoimintaa konkurssipesän lukuun tai

3 yrityksen saneerauksesta annetussa laissa tarkoitettuna selvittäjänä taikka vakuutus- tai pankkitoimintaa koskevissa laeissa tarkoitettuna selvitys- tai toimitusmiehenä.

On varsin tavanomaista, että asianajajan tai asianajotoimiston vastuuvakuutus ei kata toisessa yhtiössä luottamusasemassa toimimista eli niin sanottua johdon vastuuta. Jos asianajaja toimii johtotehtävissä toimeksiantosuhteesta riippumatta muussa yhteisössä tai erillisessä luottamustoimessa, hänen tulee huolehtia, että toinen yhtiö tai yhteisö on ottanut vastuuvakuutuksen, joka kattaa johdon vastuun ja toimimisen kyseisessä luottamustehtävässä.

Asianajajan on lisäksi kiinnitettävä huomio siihen, jos hän hoitaa konkurssipesiä tai yrityssaneerauksia, että erityisesti jatkava liiketoiminta on vastuuvakuutettu myös asianajajan toimenpiteitä silmällä pitäen tai, että asianajajan oma vastuuvakuutus kattaa tässä toiminnassa aiheutuvat vahingot. Sama koskee myös muita selvitys- tai toimitusmiestehtäviä sekä erityisesti määräyksenvaraisia tehtäviä, joissa hoidettava omaisuus saattaa olla huomattavan suuri.

Jos asianajotoimisto hoitaa yrityskauppoja, se voi harkita myös erityistilanteissa toimeksianto-/yrityskauppakohtaisen vastuuvakuutuksen ottamista itselleen taikka ehdottaa erityisen vakuutuksen ottamista myyjälle (sell-side warranty & indemnity insurance), joka kattaa yrityskauppatilanteissa myyjän vastuun kauppakirjaan kirjatuista myyjän vakuutuksista.

Mikäli asianajotoiminta laajenee tai yksittäisten toimeksiantojen osalta muuttuu poikkeavaksi, asianajajan kannattaa selvittää mahdollinen lisä- tai erillisvastuuvakuuttamisen tarve varallisuusvahinkojen varalta.

3 Vastuuvakuutuksen vakuutusmäärä

Asianajajia velvoittavan vastuuvakuutusohjeen mukaan vastuuvakuutuksen vakuutusmäärän on oltava oikeassa suhteessa asianajotoiminnan laatuun, laajuuteen ja vahinkoriskeihin. Vakuutusmäärän on kuitenkin oltava ohjeen 2 § huomioiden vähintään 200 000 euroa vakuutuskautta kohden, ja suoritettavan korvauksen omavastuu saa olla enintään kaksi (2) prosenttia vakuutusmäärästä.

Tällä kiinnitetään huomiota siihen, että vastuuvakuutukset voivat sisältää vakuutuskausikohtaisia rajoitteita sen suhteen, miten paljon määrällisesti voi aiheutua vahinkoa. Jos vakuutuskauden enimmäiskorvausmääräksi on vakuutussopimuksessa asetettu esimerkiksi 200 000 euroa, kaksi peräkkäistä saman vakuutuskauden aikana sattunutta 150 000 euron vahinkoa ei tule täysmääräisenä korvattavaksi. Asianajajan on kiinnitettävä huomiota vakuutuskorvauksen vahinko- ja vakuutuskausikohtaiseen rajoitukseen.

Lisäksi asianajajan tulee säännöllisesti arvioida toimeksiantojensa valossa vakuutusmäärän riittävyyttä. Jos esimerkiksi asianajajan varallisuusvahinkovastuu toimeksiannossa on kirjattu toimeksiantosopimukseen 500 000 euroksi, 200 000 euron minimivakuutusmäärä ei ole asianajotoiminnan riskeiltä suojautumiseksi riittävä. Asianajajan tulee pyrkiä järjestämään vakuutusturva toimintansa riskin mukaiselle tasolle.

Toiminnan laajuus vaikuttaa myös vakuutusmäärään: mitä useampia asianajajia ja toisaalta osakkaita on, sitä suurempi todennäköisyys on olemassa samanaikaisille vaateille, jotka vastuuvakuutuksesta on potentiaalisesti katettava.

Jos asianajajalla on tarvetta ohjeessa asetettua velvoitetta huomattavasti suuremmalle vastuuvakuutukselle, vakuutusmarkkinoilta on saatavilla tällaisia tuotteita.

4 Vastuuvakuutuksen ottaminen

Vastuuvakuutusta koskevan ohjeen 4 §:n mukaisesti uuden asianajajan, joka perustaa uuden toimiston, on otettava vastuuvakuutus viipymättä ja viimeistään yhden (1) kuukauden kuluessa siitä, kun hänet on hyväksytty Suomen Asianajajien jäseneksi.

Sama koskee tilannetta, jossa olemassa oleva jäsen perustaa uuden toimiston tai siirtyy uuden toimiston osakkaaksi. Hänen tulee arvioida, onko vastuuvakuutus riittävä suhteessa uuden toimiston asianajotoiminnan laatuun, laajuuteen ja vahinkoriskeihin.

Vastuuvakuutus tarkistetaan asianajotoimistoihin suoritettavien toimistotarkastusten yhteydessä. Jos asianajajalla ei ole vastuuvakuutusohjeen mukaista vastuuvakuutusta, asia siirretään hallituksesta valvontalautakunnalle (AAL 7 c §) ja valvontalautakunnan käytännössä asianajaja on saanut tästä seurauksena huomautuksen tai varoituksen. Vastuuvakuutuksen puuttuessa suurempi riski asianajajalle on kuitenkin vakuutuksen puutteesta tai sen korvausrajoituksista johtuva henkilökohtainen vastuu.

5 Vastuuvakuutusyhtiön kanssa sovittavista velvollisuuksista

Asianajajan tulisi ohjeen velvoite huomioiden huolehtia siitä, että vakuutusyhtiöllä on velvollisuus ilmoittaa Suomen Asianajajille asianajajan vastuuvakuutuksen lakkaamisesta ja Suomen Asianajajille tulisi varata mahdollisuus asianajajan vastuuvakuutuksen voimassapitämiseen.

Ohjeella varaudutaan tilanteeseen, jossa asianajaja laiminlyö vastuuvakuutuksen. Henkilökohtainen vastuu ja velvollisuus vastuuvakuuttamiseen on asianajajalla, ja vastuuvakuutus toimii myös hänen suojanaan. Ohjeessa esitetty toimintamalli on poikkeuksellinen ja viimesijainen keino asiakkaiden oikeusturvan suojaamiseksi.

6 Vastuuvakuutusyhtiön vaihtaminen

Asianajajan tulee huolehtia siitä, että vastuuvakuutus jatkuu katkeamattomana myös vakuutusyhtiötä vaihdettaessa.